

*Майстрок Н. О., Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

РИЗИКИ ЯК ЧИННИКИ ЗРОСТАННЯ НЕДОВІРИ У ГЛОБАЛЬНУ ДОБУ

У статті аналізуються концепції ризику Н.Лумана, У.Бека, Е.Гіденса у контексті дослідження модерних суспільств з позицій системної та культурологічної парадигм. Об'єктивний та суб'єктивний виміри ризиків розглядаються у взаємозв'язку з трансформаціями суспільства у глобальну добу. В об'єктивному вимірі відбувається універсалізація ризику у зв'язку із виникненням нових різновидів глобальних катастроф; глобалізація ризику (розширення сфер ризику на великі сегменти людства); інституціоналізація ризику через створення різних організацій (інвестиційні ринки, біржі, страхування тощо); зростання схильності до ризику: поява чи інтенсифікація ризику як побічного результату людської діяльності. У суб'єктивному вимірі спостерігається зростання остраху перед ризиками серед індивідів (ризик як великий іспит для людства) внаслідок ускладнення суспільства та розвитку науки та технологій. Глобалізація також є багатовимірним явищем, зокрема виділяють об'єктивний, суб'єктивний, комунікативний та інші виміри. Серед основних характеристик цього феномену називають: детериторіальність та позачасність; діалектика глобального та локального; гібридизація та фрагментація. Якщо на початку глобалізація була пов'язана з інтернаціоналізацією, то на сучасному етапі однією з найсуттєвіших тенденцій глобалізації є транснаціоналізація, що призводить до виникнення транснаціональних просторів. Транснаціональний владний простір слід розуміти насамперед як віртуальний простір, що надає стратегічні перспективи у національному просторі. Але, разом з цим, транснаціональні владні сфери втручаються практично у всі національно-державні простори влади. Транснаціоналізація, невизначеність політичної системи глобального суспільства є чинниками, що призводять до зростання ризикогенності життєвого середовища, а довіра – засобом протидії невпевненості та зменшення його ризикогенності. Глобалізація є мультиплікатором ризиків, породжуваних трансформаційними процесами усередині країни; баланс довіри/недовіри у суспільстві визначає конкурентоспроможність країни у глобальному просторі.

***Ключові слова:** ризик, політичні ризики, економічні ризики, генерація ризиків, глобальні ризики, довіра, недовіра.*

Постановка проблеми. Стрімкий, всеохопний та турбулентний розвиток сучасного глобального суспільства актуалізує проблематику ризиків та довіри/недовіри. Відомо, що без довіри суспільство навряд мало б можливості для свого функціонування. Сучасні трансформаційні процеси докорінно змінили суспільства, які характеризуються і досліджуються з позицій різних наукових парадигм. Зокрема проблематика ризиків, їх впливу на довіру у глобальному суспільстві є однією з найбільш важливих у сучасних соціально-політичних студіях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика глобалізації та пов'язаних з нею різних аспектів функціонування соціуму представлена у багатьох сучасних вчених, які розробляли основні теоретико-методологічні підходи до аналізу цього феномену і не втратили своєї актуальності. Зокрема, перші спроби аналізу глобалізації та пов'язаних з нею ризиків, представлені у працях Н.Лумана, Е.Гіденса, У.Бека та інших вчених. Наукове обґрунтування особливостей феномену довіри посідає провідне місце у творчості Ф.Фукуями (довіра – значуща міра соціального капіталу), П.Штомки (довіра – основа суспільства), Лумана, Е.Гіденса та інших. Одними з перших до цієї проблематики впливу глобалізації на різні сфери суспільства, в тому числі – політичну, звернулися такі українські вчені, як М.Згуровський, А. Арсеєнко, В.Степаненко, А.Малюк, В.Співак та ін. Проблема довіри до різних соціальних інститутів тривалий час досліджується Є.Головахою, А.Горбачиком у моніторингових дослідженнях «Європейське соціальне дослідження», «Українське суспільство», а також В.Паніотто, І.Бекешкіною та іншими. Разом з цим цікавим з наукової точки зору є питання впливу глобалізації на різні суспільні феномени, подальшої трансформації

політичної сфери суспільства під впливом транс націоналізації, а також сучасні особливості ризиків, довіри в цьому контексті.

Мета статті – розкрити сутність та особливості взаємозв'язків таких феноменів сучасності як «ризик», «довіра» / «недовіра», що у багатьох аспектах впливають на основні тенденції розвитку світового співтовариства як в цілому, так і на основні сфери його функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження ризиків має свою історію та потребує розвитку за умов трансформаційних процесів у сучасному глобальному світі. Так, ризики у Стародавньому Світі та Середньовіччі сприймалися як небезпеки, що сходять від Бога. М.Вебер вказував, що в умовах становлення капіталізму поняття «ризик» використовувалося задля позначення: випадковостей у мореплавстві; комерційних проєктів, пов'язаних з небезпеками; небезпек для тих, хто розповсюджує чутки. У сучасній соціологічній теорії проблематика ризиків є однією з центральних тем у творчості Н.Лумана, У.Бека, Е.Гіденса та ін. у контексті дослідження модерних суспільств з позицій системної та культурологічної парадигм.

Концепція ризику Лумана зв'язана з критикою раціональності сучасного. Визначення ризиків у Лумана пов'язано з розумінням взаємозалежності між долею майбутнього та необхідністю вибору в умовах невизначеності у сьогоденні. Те, що може відбутися у майбутньому, залежить від тих рішень, що необхідно прийняти зараз. Більш того, для сучасного суспільства характерним є не стільки потреба створення умов стабільного існування, скільки інтерес до неймовірних альтернатив, що руйнують умови суспільного консенсусу, підривають основи соціальної комунікації. Поводження, орієнтоване на прийняття таких альтернатив, є вкрай суперечливим, оскільки не вписується в традиційну схему «раціональне-ірраціональне». Прийняті рішення завжди зв'язані з ризикогенними наслідками, з приводу яких приймаються, у свою чергу, наступні рішення, що також породжують ризики. Таким чином, виникає «дерево рішень», що накопичує ризики. У нагромадженні і трансформації ланцюга безособових рішень у деякий безособистісний і небезпечний продукт, на думку Лумана, і криється потенційна небезпека для всього суспільства. Для визначення ризику Луман використовує два розрізнення: «ризик / надійність» і «ризик / небезпека». Схема «ризик / надійність», на думку теоретика, не є цілком задовільною, тому, що абсолютна надійність недосяжна. Розрізнення «ризик і небезпека» припускає, що якщо майбутній збиток може бути розглянутий як результат процесів у навколишній середовищі, то мова йде про небезпеку. Якщо збитки оцінюють як наслідки рішення, ми говоримо про ризик ухвалення рішення [2, с.153]. Однак, це не означає, що визначення чогось як ризику або небезпеки цілком віддано на суд спостерігача. Існують визначені пороги катастроф (нещастя, незворотні зміни в екологічному балансі), коли визначене явище не може бути вже зв'язане з конкретним рішенням. Але, повинна залишатися надія, що нове знання збільшує імовірність переходу від ризику до безпеки.

Предметним полем аналізу Лумана є особливості ризиків у технічному середовищі, у політичній і економічній сферах, а також ризики в організаціях [1]. Політику німецький соціолог відносить до сфери, що постійно вимагає ризикованих рішень, а політичний ризиковий менеджмент є співвідносним зважуванням політичних рішень з урахуванням ситуації та створенням їхнього відповідного іміджу. Результатом невиправданого політичного рішення часто є соціальний конфлікт. Економічні ризики зв'язуються Луманом з різницею в часі при використанні грошей. Це інвестиційні і кредитні ризики. Що стосується організацій, то вони розглядаються німецьким теоретиком як формально організовані системи, специфічною характеристикою функціонування яких є необхідність виробництва великої кількості рішень. Готовність до ризику тих, хто приймає рішення, зв'язана з оцінкою ними своєї компетентності, надією на технології безпеки і професійною культурою. В цілому ж, ефективність управління організацією визначається не обсягом ризиків, яких удалося уникнути, а співвідношенням передбачених і непередбачених ризиків [3].

У сучасній політологічній думці проблематика політичних ризиків є однією з провідних і при цьому останні розглядається у взаємозв'язку з економічними ризиками. Можна виділити наступні інтерпретації поняття «політичний ризик»:

1. Можливі політичні події в середині країни або в країні розміщення, що призводять до втрати прибутку та/чи активів транснаціональної корпорації.
2. Ризик чи ймовірність політичних подій, котрі змінюють можливість отримання прибутку для конкретних інвестиційних проєктів.
3. Проєктування можливих втрат, причиною яких є політичні і соціальні джерела (заборона урядом переведення валюти; конфіскація чи націоналізація майна урядом чи політичною фракцією; втрати від зовнішньої чи громадянської війни; відмова уряду від контрактних зобов'язань; негативні

для бізнесу дії уряду (такі, як одностороннє тарифне обкладення); або втручання (типу викрадення керівників або виконавців партизанською групою).

4. Ризики, що пов'язані зі змінами у політичній системі і, які одночасно впливають на всі національні та іноземні бізнес-структури в країні, та дії національного уряду, спрямовані виключно на іноземних інвесторів.

5. Політичні ризики як зміни в політичному середовищі, що призводять до погіршення позицій іноземних компаній.

6. Розгляд політичних ризиків у контексті небажаних наслідків для комерційної діяльності, які викликані політичними змінами чи діями [4, с.32-33].

Важливим з наукової точки зору є питання генерації ризиків, яке посідає центральне місце у працях У.Бека, згідно якому, ризик – це не виключний випадок, не «наслідок» та не «побічний продукт» суспільного життя. В індустріальному суспільстві «позитивна» логіка суспільного виробництва, яка полягала у накопиченні та розподілі багатства, домінує над логікою виробництва ризиків, а у постіндустріальному суспільстві – вона все більше витискується «негативною» логікою формування ризиків, породжує наднаціональні та надкласові загрози та небезпеки. Постіндустріальне суспільство постійно виробляє ризики, причому легітимно у всіх галузях життєдіяльності. Сучасні ризики відрізняються від небезпек минулих часів тим, що вони є невід'ємним моментом сучасної модернізації та тим, що постійно породжують у людей відчуття невпевненості й остраху [5, с.38]. Постіндустріальне суспільство постійно виробляє ризики, причому легітимно у всіх галузях життєдіяльності. Є ризики «звичайні», які можна прорахувати, – це норма соціальної динаміки, та є ризики такі, що не бачаться, не контролюються та важко прогнозуються. Виробництво ризиків вельми «демократично»: воно створює ефект бумеранга та торкається тих, хто їх виробляє. Це, в свою чергу, означає, що в суспільстві окреслюється нова розстановка політичних сил, у засаді якої лежить боротьба за визначення того, що є ризикогенним, а, що – ні.

Серед основних положень суспільства ризику Бека можна назвати наступні:

– сучасні ризики внутрішньо притаманні процесу модернізації та відмічаються своїм «мирним походженням» у світових центрах раціональності і є результатом колективних рішень на користь техніко-економічних переваг та новацій, а небезпеки – це витрати прогресу [5, с. 38];

– самовідтворення ризиків, оскільки їх рефлексія створює все нові потреби, а отже, породжує й нові ризики;

– постіндустріальні ризики та загрози (насамперед, ядерної війни, екологічного забруднення планети) є глобальними, неконтрольованими та загрожують поколінням, які ще не народилися. Вони не можуть бути компенсовані, до них не можна застосувати звичайні процедури калькуляції та компенсацію;

– ризики є результатом домовленості політиків та експертів, тобто вони одночасно щось реальне й нереальне;

– в індустріальному суспільстві буття визначає свідомість, в той же час у суспільстві ризику свідомість (знання) визначає буття. Наука «фіксує» ризики, населення їх «сприймає». Ці оцінки не співпадають, оскільки соціальні визначення ризиків не залежать від їх наукової обґрунтованості;

– формування нових ризик-солідарностей;

– світове співтовариство дійсно стає глобальним, оскільки йому загрожує спільна небезпека;

– переважання інструментального підходу до проблеми ризику не усвідомлення того, що головним джерелом ризиків є процеси модернізації, включаючи процеси прийняття рішень;

– глобалізація ризиків.

Підґрунтям аналізу глобальної соціальної реальності за Беком є наступні параметри:

– *детериторіальність та позачасність*. Глобалізація сприяє виникненню форм життя та діяльності, які перекреслюють традиційну територіальну та часову систему координат. Змінюється соціальний контекст простору та часу;

– *глобальне – локальне*. Глибина та комплексність соціокультурних змін розкриваються у діалектиці глобального та локального;

– *гібридизація та фрагментація*.

Якщо на початку глобалізація була пов'язана з інтернаціоналізацією, то на сучасному етапі однією з найсуттєвіших тенденцій глобалізації є транснаціоналізація, що призводить до виникнення транснаціональних просторів. Транснаціональний владний простір слід розуміти насамперед як віртуальний простір, що надає стратегічні опції та шанси у національному просторі [6, с.204]. Але,

разом з цим, транснаціональні владні сфери втручаються практично у всі національно-державні простори влади.

Як зазначає Бек, глобалізація має подвійне значення. Почата нова гра, у якій правила та основні поняття старої гри вже не діють, але ними ще користуються. У старій грі правила та ролі гравців були чітко та однозначно визначені та практично застосовувалися. Подібним чином характеризує сучасність і З.Бауман, вказуючи, що «докорінна зміна, зміна в правилах гри, а отже, і в самій грі не піддається нашій уяві, від самого початку модерної доби стає на перешкоді неперервному часу та монотонності відтворення інститутів» [7, с. 201]. Разом з глобалізацією «виникає новий простір та нові межі дії: політика вийшла за межі держав та кордонів, внаслідок чого з'явилися додаткові гравці, нові ролі, нові ресурси, незнайомі правила, нові суперечності та конфлікти» [6, с. 22]. Проблематика політичного рішення перестає бути прерогативою держави. Разом з тим, влада в цих нових умовах руйнування традиційного політичного простору переходить до нових політичних акторів: транснаціональних корпорацій, міжнародних та недержавних організацій, інтереси і дії яких не завжди можуть бути поставлені під громадський контроль.

Політика, таким чином, попадає у становище подвійної контингентності: нестійкі ані старі, базисні інституції та системні правила гри, ані специфічні організаційні форми і ролі діючих сил; все це в ході гри ламається, переписується та узгоджується знов [6, с.23]. В решті решт складається парадоксальна ситуація (Робінсон): глобалізація, основне призначення якої полягало у розв'язанні суперечностей капіталізму, в першу чергу економічних, не тільки не вирішує це завдання, а навпаки, поглиблює кризові явища у суспільстві та породжує нові [8].

Свій концепт ризиків пропонує Е.Гіденс. Він зазначає, що в індустріальну добу людям загрожували небезпеки, що пов'язані із зовнішнім середовищем, а саме, із неврожайми, повеннями, епідеміями, голодом тощо. В постіндустріальну добу людей турбують «ризиків рукотворні», тобто такі, що виникли внаслідок діяльності самої людини. Останні поширюються не тільки на природу, а й на культуру – традиції та звичаї, а їх накопичення у суспільстві призводить до зростання «ризикованості» в цілому. «Профіль ризику» пізньої сучасності відрізняється як об'єктивно, так і суб'єктивно в контексті зростання сприйняття ризику. У сьогоднішній: 1) в об'єктивному вимірі відбувається універсалізація ризику у зв'язку із виникненням нових різновидів глобальних катастроф; 2) ми спостерігаємо глобалізацію ризику (розширення сфер ризику на великі сегменти людства); 3) відбувається інституціоналізація ризику через створення організацій (інвестиційні ринки, біржі, страхування тощо); 4) існує явище схильності до ризику: поява чи інтенсифікація ризику як побічного результату людської діяльності [10, с.109-111]. У суб'єктивному вимірі у людей з'явилося відчуття того, що ризики є самим великим іспитом (зникнення магічних та релігійних засад, наявність складних абстрактних систем, недосяжних пересічним індивідам).

Ризики глобалізації розглядаються у наступних аспектах [9]:

1) розкрадання накопиченого капіталу і науково-технічного потенціалу, різке зростання ризикованості життєвого середовища внаслідок порушення систем життєзабезпечення сформованих центрів виробництва і культури;

2) зміна логіки формування соціального простору від територіального принципу до мережевого, його специфічна «глокалізація», при цьому якої провідна роль в економіці і політиці переходить до транснаціональних центрів експлуатації природних ресурсів;

3) формування ресурсно-центрованої структури соціального життя, що руйнує сформовані територіальні спільності, їхній культурний капітал розпорошується або емігрує. У кінцевому рахунку створюється погроза розчленування соціального простору країни на безліч локальних співтовариств і «безкореневі» глобальні мережеві системи;

4) соціальний порядок усе більш підкоряється могутній вертикалі влади міжнародних фінансово-політичних інститутів («організована безвідповідальність», по У.Беку) і не має зворотного зв'язку;

5) мережевий і потоковий характер глобальних ризиків (тіньова і кримінальна торгівля, тероризм, наркобізнес) роблять неефективною територіальну організацію суспільної безпеки;

6) у ціннісно-нормативному плані глобалізація веде до конфлікту соціальних орієнтирів і політичних програм, що формують соціальний простір країни. Сьогодні в суспільстві відсутній об'єднуючий погляд на світ – є безліч конкуруючих світоглядних парадигм, що створює небезпеку втрати соціальної ідентичності.

Мультиплікація ризиків у сучасному суспільстві обумовлює зростання значення «довіри як засобу приручення та протидії невпевненості» [10, с.111]. Як зазначав Луман, довіра може бути зрозумілою у зв'язку з ризиком, який виникає в період сучасності. Довіра передбачає осмислення

обставин ризику і грає роль механізму редукції складності. Зрештою не тільки знижуються невпевненість та ризики, але й самі можливості дії зростають пропорційно зростанню довіри. Недовіра, навпаки, гальмує наближення до людини, речей та процесів, спонукає до спроб переосмислення невдач та розчарувань, до пошуку методів перевірки та переосмислення позицій. Тобто, ризик та довіра переплітаються, при чому довіра, як правило, слугує мінімізації загроз, на які наражаються певні типи дій [11, с.152].

Луман також розрізняє поняття «системна довіра» (як упевненість) і «особова довіра» (як просто довіра). Критерій розрізнення упевненості і довіри пов'язаний із здатністю розрізняти небезпеки та ризики. Якщо упевненість характерна для взаємодії індивіда і функціональних систем (економіка, політика), то довіра потрібніша в ситуаціях формування, підтримки та супроводу міжособових стосунків індивіда [12, с.82].

Для українського суспільства характерним у сьогоденні є низький рівень системної довіри до політичних інститутів, натомість спостерігається достатньо високий рівень міжособистісної довіри, що репрезентовано у останніх розвідках КМІСу. Зокрема, згідно опитуванню «Українське суспільство за 25 років: динаміка деяких соціальних показників» (грудень 2017 року) позитивний баланс довіри-недовіри до соціальних інституцій присутній на рівні міжособистісного спілкування (довіра до звичайних людей у певному населеному пункті – 64,6; волонтерів, які допомагають переселенцям – 53,7; волонтерів, які допомагають армії – 53,3). Що стосується негативного балансу, то він спостерігається по відношенню до всіх основних політичних інститутів [13].

Висновки до даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Сучасна швидкоплинна, невизначена реальність передбачає багато варіативності дій суб'єктів та невизначеність майбутнього. Тому довіра/недовіра існують або зароджуються у сьогоденні у контексті невизначеності та неконтрольованості майбутнього. Таким чином, проблематика ризиків є актуальною та затребуваною, що потребує комплексного дослідження цього феномену та інтеграції зусиль науковців. Глобалізація є також і мультиплікатором ризиків, породжуваних трансформаційними процесами усередині країни. Так, важливою складовою програми «Горизонт-2020» є дослідження соціальних викликів (фінансування – 31 млрд. євро), що потребує інтеграції зусиль науковців. Проблематика ризиків є важливою складовою системи соціогуманітарного знання та потребує розвитку за умов трансформаційних процесів у сучасному глобальному світі.

Бібліографічний список:

1. Luhmann N. Soziologie des Risikos / Niklas Luhmann. – Berlin; N.Y.: Walter de Gruyter, 1991 – 236 S.
2. Луман Н. Понятие риска / Никлас Луман // THESIS. – 1994 – №. 5. – С. 135 – 161.
3. Luhmann N. Okologische Kommunikation. Kann die moderne Gesellschaft sich auf okologische Gefardungen einstellen? / Niklas Luhmann // – Opladen: Westdeutsche. Verl., 1986. – 250 S.
4. Stavcheko S. «Hazard / Risk / Crisis» as the Triad ESSENCE OF POLITICAL DEVELOPMENT / Serhii Stavchenko // // Evropský politický a právní diskurz. – 2017. – Vol. 2. – Iss.4. – P. 31-37.
5. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / У.Бек: [пер. с нем. В. Седельник, Н. Федорова]. – М.: Прогресс, 2002. – 384 с.
6. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-историческая экономия / У.Бек: [пер. с нем. А.Б. Григорьева, В.Д. Седельника]. – М.: Прогресс-Традиция, 2007. – 464 с.
7. Бауман З. У пошуках центру, що тримає. / З.Бауман // Глобальні модерності / [за ред.. М. Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона: пер. з англ.. Т.Цимбал]. – К., Ніка-центр, 2008. – С. 201-221.
8. Дилон М. Безпека, філософія та політика / М. Дилон // Глобальні модерності / [за ред.. М. Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона: пер. з англ.. Т.Цимбал]. – К., Ніка-центр, 2008. – С. 221-251.
9. Яницкий О.Н. Век риска и неопределенности / О.Н. Яницкий. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: https://docviewer.yandex.ua/view/119189821/?*=VT15MDiAbpwsNVypdt%2B9JDoAkF7InVybcI6lMh0dHA6Ly9lY3NvY211hbi5oc2UucnUvZGF0YS81NTMvNjkyLzEyMTkvMDQ4LlBTklUU0tZLmBkZiIsInRpdGx1IjoiMDQ4LlBTklUU0tZLmBkZiIsInVpZCI6IjExOTE4OTgyMSIsInl1IjoiOTkwNzQyMDc1MTUwMjA3MDM4NiIsIm5vaWZyYWI1Ij0cnVILCJ0cyI6MTUxMDQ4MjU3MjA5NX0%3D&page=1&lang=ru
10. Штомпка П. Доверие – основа общества / П. Штомпка: [пер. с англ. Н.В. Морозовой]. – М.: Логос, 2012. – 440 с.
11. Гидденс Э. Последствия современности / Э.Гидденс: [пер. с англ. Г.К. Ольховикова, Д.А. Кибальчица]. – М. Праксис, 2011. – 352 с.
12. Міхеева В.В. Довіра як феномен соціальної реальності / Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2014. – №1(20). – С. 76-83.
13. Українське суспільство за 25 років: динаміка деяких соціальних показників. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=732&page=1>

Mastruk N. O. Risks as Factors of Increasing Distrust in Global Era

The article presents an analysis of the risk concepts of N. Luhmann, U. Beck, E. Giddens in the context of deep research of modern societies from the standpoint of systemic and culturological paradigms. Objective and subjective dimensions of risks are considered in conjunction with the transformations of society in the global era. In an objective measurement is going strong universalization of risk in connection with the emergence of new varieties of global catastrophes; globalization of risk (expansion of risk areas for large segments of mankind); institutionalization of risk through the creation of various organizations (investment markets, stock exchanges, insurance, etc.); risk susceptibility: the emergence or intensification of risk as a by-product of human activity. In subjective measurement among individuals have been observed stable increase of the fear of risks (risks as a great test for humanity) caused by the societal complication and development of science and technology. Globalization is also a multidimensional phenomenon, in particular, there are distinguished objective, subjective, communicative and other dimensions. Among the main characteristics of this phenomenon are: territoriality and timelessness; the dialectic of global and local; hybridization and fragmentation. If, at the beginning, globalization was associated with internationalization, then, at the present stage, one of the most important tendencies of globalization is transnationalization, which leads to the emergence of transnational spaces. Transnational power should be understood primarily as a virtual space that provides strategic prospects in the national space. But, along with this, transnational power spheres interfere practically in all national-state power spheres. Transnationalization, uncertainty of the political system in a global society are factors that lead to growth of riskiness in a living space, while a trust becomes a means of overcoming uncertainty and reducing this risk. Globalization is a multiplier of risks generated by the transformation processes within the country; the balance of trust / distrust in a society determines the country's competitiveness in a global space.

Key words: risk, political risks, economic risks, global risks, trust, distrust.